
YENİ İLKÖĞRETİM MÜFREDATININ FELSEFESİ*

✱
Kemal İnal**

ÖZET

Makalede, yeni ilköğretim müfredatının oluşturulmasında Milli Eğitim Bakanlığı ve Talim ve Terbiye Kurulu'nun gerekçeleri ve yeni müfredatın hangi eğitim felsefesi üzerine oturtulduğu ele alınacaktır. Daha sonra bu felsefenin eleştirisi sunulacak ve müfredatta saptanan sorun ve çelişkiler irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler; Dil tarih, Heidegger, kültür, Türkçe, Osmanlıca

0. GİRİŞ

Bu öğretim yılında milyonlarca ilköğretim öğrencisi ve yüz binlerce öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı'na (MEB) bağlı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nca (TTK) hazırlanan ve 2004-2005 öğretim yılında 9 farklı şehirdeki 120 ilköğretim okulunda pilot çalışması yapıldıktan sonra uygulamaya konulan yeni ilköğretim müfredatına göre eğitim-öğretim yapmaya başladı. İlköğretimde son zamanlarda çokça eleştirilen eski müfredatın¹ yerine yenisi-

---

* Felsefeciler Derneği'nin 17-19 Kasım 2005 tarihleri arasında Ankara'da düzenlediği "Eğitim ve Felsefe" konulu sempozyuma sunulan bildiri.

** Dr., Sosyolog.

¹ Önceki ilköğretim müfredatı gerçekten de birçok bakımdan eleştiriyi hak etmektedir. Yapılabilecek en önemli eleştirilerden biri, önceki ilköğretim müfredatının aşırı milliyetçi tonu ve ağırli-

nin konulması, bakanlıkça “eğitimde reform”, hatta “eğitimde devrim” olarak kamuoyuna duyuruldu ve eğitim sistemimizin kökten biçimde değiştirileceği vurgulandı. Yeni ilköğretim müfredatı hazırlanmadan önce, “müfredat değişimi için öncelikle felsefi bir temel oluşturulduğu”² ve “insan yetiştirme modelimizin felsefi temeli”nin kurulduğu³; hatta bu müfredat değişikliği ile Türk eğitim sisteminin felsefesinin önemli ölçüde değiştirileceği iddia edildi. Yeni ilköğretim müfredatı, medyada da lehte ve aleyhte çeşitli tartışmalara konu oldu.⁴ Medyadaki bu tartışmaların popüler konumu bir tarafa bırakılırsa; değişikliğin gerçekte müfredatı aşırıp tüm eğitim sistemini etkileyecek boyutlar taşıyıp taşımadığı, hatta sistemin temelinde-felsefesindeğin inip inmediği sorusu, daha kapsamlı tartışmalara meydan verecek bir ilgi ve kaygıyı göstermektedir. Bu makale, böylesi bir ilgi ve kaygının ürünü olarak görülebilir.

Makalede önce yeni ilköğretim müfredatının oluşturulmasında MEB ve TTK'nın *gerekçeleri* belirtilecek, ardından yeni müfredatın hangi *eğitim felsefesi* üzerine oturtulduğu ele alınacak; sonra da bu felsefenin eleştirisi eşliğinde müfredatta saptanan *sorun ve ilişkiler* eleştirel bir açıdan irdelenecektir.

1- YENİ İLKÖĞRETİM MÜFREDATININ OLUŞTURULMASININ GEREKÇELERİ

Bu gerekçeler, bir TTK yayınında⁵ “Programların Geliştirilmesini Gerekli Kılan Nedenler” başlığı altında açıklanmıştır. Buna göre yeni ilköğretim müfredatının genel olarak sosyo-ekonomik (küreselleşme), siyasal (Avrupa Birliği-AB), felsefi (İnşacılık) ve eğitimsel (Öğrenci Merkezli Eğitim-ÖME) gerekçeleri üzerine temellendirildiği ileri sürülebilir:

1.a. Küreselleşme: Son yıllarda MEB’de yerel/ulusal eğitim sistemimizin ekonomi, üretim, teknoloji, bilgi gibi etmenler açısından küresel şartlara u-

---

ğıdır. T.C. MEB İlköğretim Genel Müdürlüğü, *İlköğretim Okulu Programı*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı yay., 1995, ikinci baskı, özellikle bkz. s. 23-27, 263, 329, 393-395.

² Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik’in 11 Ağustos 2004 tarihinde Kabataş Erkek Lisesi’nde ilköğretim müfredatı ile ilgili yaptığı konuşma, <http://www.ttkb.gov.tr/index1024html>, s.6.

³ Ziya Selçuk, MEB-MÜFREDAT, <http://programlar.meb.gov.tr/index/index.htm>, s.2.

⁴ Örneğin bkz. G. Özcan, “Acaba bu müfredat değişikliğini bünyemiz kaldırabilir mi?”, *Yeni Şafak*, 15 Eylül 2005; Üstün Ergüder, “Her yönüyle yeni müfredat”, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=126079>; Haluk Şahin, “Newton, kuantum ve çocuklarımızın geleceği”, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=124899>; Haluk Şahin, “Newton, kuantum ve okurlar”, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=125073>; *arteğitim*, “Müfredat değişti, öğrenci daha fazla düşünecek”, Ocak 2005, Sayı:1, s.5.

⁵ Ziya Selçuk, “MEB-MÜFREDAT. Programların Geliştirilmesini Gerekli Kılan Nedenler”, http://programlar.meb.gov.tr/prog_giris/prog_giris_1.html, s.1.

yarlanmasına ilişkin bir anlayış yerleşmeye başlamış ve Milli Eğitim Bakanları bu sürece uyarlanmada ekonomik-teknolojik boyutu ısrarla vurgulamışlardır.⁶ Bir sosyal değişime uyarlanma, bilgi toplumu olma ve ileri teknolojiyi kullanma süreci olarak görülen küreselleşme, bakanlığın resmi demeç, belge ve yayınlarında sıklıkla vurgulanan ve kendi içine kapanıp etkilerinden kaçınılmasının mümkün olmadığı egemen bir süreç olarak görülmekte ama bu süreç, ülke yararına “regüle” edilmesi gereken, eğitim sisteminin yetersizliğini iyice açığa çıkaran bir olgu olarak değerlendirilmektedir.⁷ Küreselleşme süreci ile sanayi ve demokrasi arasında bağlantı kurulmakta; bu bağlantı açısından küreselleşmenin baskılarından bahsedilmektedir.⁸

Bu baskıları, TTK başkanı Selçuk şöyle açıklamıştır:

[D]ünyayla entegre olamamış, eğitim-üretim bağlantısını kuramamış, milli ve evrensel hassasiyetlere duyarlı olmayan, üzerindeki fonksiyonlarını icra edemeyen bir eğitim sistemi ortaya çıkmıştır. Günü-müzde yaşanan küreselleşmenin baskısı, sistemin yetersizliğini iyice açığa çıkarmaktadır. Küreselleşme bugün milli ve yerel olan her şeyi tehdit eder hale gelmiştir. 50 yıl sonra milli kültürlerin, yerel zenginliklerin güçlü bir şekilde varlığını sürdürebilmesi küresel olanla milli olanın, dengeli konfigürasyonuna bağlıdır. Öğretim kademeleri bir bayrak direğine benzetilecek olursa, bayrak direğinin üst kısmı, yüksek öğre-

⁶ Örneğin şu ifadeler, böylesi bir bakış açısını örneklemektedir: “Eğitimin, bireyleri çağdaş anlamda evrensel dünya vatandaşlığına ulaştırabilmesi; ana dilinden başka bir dili rahatça kullanabilmesi, bilgisayar teknolojisine hakim, çağdaş teknoloji ve ürünlerini yaşamın her aşamasında kullanabilen, üreten ve ürettiğini pazarlayabilen ve ürettiği anlamda da güç kazanan bireylerin yetiştirilmesi gerekmektedir.” Milli Eğitim Bakanı Metin Bostancıoğlu, “Önsöz” içinde T.C. MEB EARGED Başkanlığı, *Eğitim Teknolojisi Kılavuzu*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1999, s. 1. Ya da şu ifade: “Bilgi toplumuna egemen olan eğitim paradigmaları, bilgi tabanını değiştirdiği gibi öğrenmeye ilişkin yaklaşımları da değiştirmiştir. Eğitimin amacının ve okulların işlevlerinin yeniden tanımlanmasının bir zorunluluk haline gelmesinin temelinde, toplumsal yapıdaki değer ve beklentilerin değişimi vardır. Bu değişim eğitim sistemini ve toplumsal yapıyı zorlamaktadır.” Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik, “Önsöz”, T.C. MEB EARGED Başkanlığı, *Öğrenci Merkezli Eğitim Uygulama Modeli*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 2003, s. III.

⁷ Örneğin bkz. Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik’in 11 Ağustos 2004 tarihinde Kabataş Erkek Lisesi’nde yaptığı konuşma, <http://www.ttkb.gov.tr/index1024htm>, s. 3; TTK başkanı Prof. Dr. Ziya Selçuk, MEB-MÜFREDAT, <http://programlar.meb.gov.tr/index/index.htm>; MEB-MÜFREDAT, Programların Yaklaşımı, http://programlar.meb.gov.tr/program_giris/yaklasim_2.htm, s. 4; Ziya Selçuk, “MEB-MÜFREDAT. Programların Geliştirilmesini Gerekli Kılan Nedenler”, http://programlar.meb.gov.tr/prog_giris/prog_giris_1.html, s.1.

⁸ “Eğitim sistemi, bugünkü eğitim sistemimiz ne yazık ki ekonomiye, demokrasiye ve bilişim teknolojilerine yeterince ısrarlı olmadığı için sanayi toplumu ile sanayi kalitesi ve eğitim düzeyi arasında çok farklı küresel faktörlerin baskısı had safhadadır.” Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik’in 11 Ağustos 2004 tarihinde Kabataş Erkek Lisesi’nde ilköğretim müfredatı ile ilgili yaptığı konuşma, <http://www.ttkb.gov.tr/index1024html>, s. 2.

tim, alt kısımları ise ilk ve orta öğretimdir. Yüksek öğretim doğası gereği, küreselleşmenin savrulma alanı içindedir... Ancak, ilköğretim ve orta öğretim, ulusal savunma mekanizmalarının, kültür direnç hatlarının kurulması gereken yerlerdir. Aksi bir durum 20-30 yılda küresel olanın milli olanı yok etmesine sebep olabilir. Bunun önüne geçmede Atatürk'ün, Türkiye Cumhuriyeti projesini kurgularken uyguladığı strateji, yol gösterici olacaktır. Bilindiği gibi o, dil, tarih, coğrafya ve sanatı milli zemine oturtmuş; bununla birlikte, bilim zihniyetini temsil eden "muasır medeniyet"i, ülkenin vizyonu haline getirmek suretiyle de ulusaldan evrensele ilkesini izlemiştir.⁹

Küreselleşme sürecinin baskılarına ve bu sürecin arkasında kalınmamak gerektiği öne sürülmesine karşın milli kimliğin merkeze alınarak evrensel değerlerin benimsenmesine önem verileceği iddiası da, bir hedef olarak belirtilmiştir. Bu bağlamda, bir tehdit ve baskı unsuru olarak görülen ama etkilerinden de kaçınılamayacak bir süreç olarak değerlendirilen küreselleşme karşısında bir tür "milli duruş", müfredatlarda yer yer milliyetçi ideolojiye örnek olabilecek temalara yer verilmesiyle somutlanmıştır.¹⁰

1.b. Avrupa Birliği: Yeni ilköğretim müfredatının oluşturulmasında AB eğitim sistemine uyum isteği, belirleyici gerekçelerden biri olmuştur. Zaten yeni ilköğretim müfredatından önce Türkiye, birçok AB eğitim programı ağına (Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları-Socrates/Genel Eğitim, Leonardo da Vinci-Mesleki Eğitim, Youth-Gençlik gibi) katılmış ve bu ağla ilgili çalışmaları Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Müsteşarlığı bünyesinde kurulan "Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı" (Ulusal Ajans) koordinasyonu altında yürütmeye başlamıştı. Bu çerçevede son yıllarda eğitimle ilgili birçok projenin fonu AB tarafından sağlanmış,¹¹ MEB tarafından Türkiye'de eğitim standartlarının geliştirilmesine yönelik AB tarafından birçok hibenin yapıldığı belirtilmiştir.¹²

AB üyeliğini bir devlet politikası haline getiren Türkiye ve özellikle bunu yoğunlaştırıp sürdüren mevcut AKP hükümetinin Milli Eğitim Bakanı, AB'ye sunduğu "Ulusal Programları"nda, eğitimde nitelik ve niceliğin yükseltilmesinde AB'nin örnek görüldüğünü, yeni ilköğretim müfredatının ha-

⁹ Ziya Selçuk, MEB-MÜFREDAT, <http://programlar.meb.gov.tr/index/index.htm>, s.3.

¹⁰ Örneğin bkz. T.C. MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (4-5. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara, 2004, s. 6, 44.

¹¹ Umay Aktaş, "AB'yle uyumlu mezunlar", *Radikal*, 23 Aralık 2004..

¹² Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik'in 11 Ağustos 2004 tarihinde Kabataş Erkek Lisesi'nde ilköğretim müfredatı ile ilgili yaptığı konuşma, <http://www.ttkb.gov.tr/index1024html>, s.3.

zırlanmasında da AB normlarının ölçüt alındığını resmî olarak duyurmuştur.¹³

1.c. İnşacılık: MEB yetkilileri, yeni müfredatın (“konstrüktif”, “konstraktif”, “oluşumcu”, “oluşturmacı”, “yapılandırıcı” vb. adlarla da anılan) “inşacı” felsefe üzerine kurulduğunu ileri sürmüştü;¹⁴ “katı davranışçı program anlayışından kognitif ve yapılandırıcı (konstrüktif) bir yaklaşıma geçildiği”¹⁵ iddia edilmiştir. İnşacı felsefeden bakanlıkça anlaşılan, öğrencilere kazandırılacak temel beceriler (“eleştirel düşünme”, “problem çözme”, “bilimsel araştırma”, “yaratıcı düşünce”, “girişimcilik”, “iletişim”, “bilgi teknolojilerini kullanma” ve “Türkçe’yi doğru-etkin kullanma”) tanımlanmış; bu becerilerin de etkinliklerle kazandırılacağı belirtilmiştir. Öte yandan eski müfredatlarda benimsenmiş olan “Davranışçılık”, İnşacılık (Yapılandırıcılık) karşısında birçok bakımdan olumsuzlanmıştır.¹⁶

---

¹³ “Avrupa Birliği vizyonu standardımızı gözden geçirmeyi zorunlu hale getiriyor. Mutlaka bunu başarmak zorundayız.”; “AB vizyonunu ölçüt alan anayasal ve yasal çerçevede öngörülen insan yetiştirme modelini kılavuz edinen katılımcı bir değişim.”, “AB eğitimde ortak eğitim çerçevesi benimsemektedir. AB ülkeleri müfredatlarını ortak eğitim çerçevesinde oluşturmaktadır. Tam üyeliği ulusal hedef olarak benimsemiş Türkiye’nin de müfredatını AB çerçevesinde düzenlemesi gerekmektedir.”, “[Müfredatın hazırlanmasında] AB uzmanlarının katkısı sağlanmıştır.”, “AB standartları dikkate alınmıştır.” Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik’in 11 Ağustos 2004 tarihinde Kabataş Erkek Lisesi’nde ilköğretim müfredatı ile ilgili yaptığı konuşma, <http://www.ttkb.gov.tr/index1024html>, s. 1, 4, 5, 6; “Türkiye, Avrupa Birliği’ne üye olmayı hedefleyen, bunu bir millet projesi olarak ele alan, bu konuda gerekli kanunları çıkaran ve adımları atan ülke olarak tüm çalışmalarını ve çabasını bu doğrultuda yönlendirmiştir. Bu nedenle yeni öğretim programları [müfredatlar-K.İ.], üçüncü referans noktası olarak, Avrupa Birliği normlarını, hedeflerini ve eğitim anlayışını kabul eder.” MEB-MÜFREDAT, “Programların Geliştirilmesini Gerekli Kılan Nedenler”, http://programlar.meb.gov.tr/Prog_giris/prog_giris_1.html, s. 1- 2; Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik’in 25. Aralık 2004 tarihinde Ankara Başkent Öğretmenevi’nde Ortaöğretim Taslak Programlarını Değerlendirme Çalıştay’ında yaptığı konuşma, [http://yasemin.gov.tr/mebdata\(habeler/haberayrinti, s. 1-2](http://yasemin.gov.tr/mebdata(habeler/haberayrinti, s. 1-2).

¹⁴ Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik’in 11 Ağustos 2004 tarihinde Kabataş Erkek Lisesi’nde ilköğretim müfredatı ile ilgili yaptığı konuşma, <http://www.ttkb.gov.tr/index1024html>, s.6.

¹⁵ Ziya Selçuk, “MEB-MÜFREDAT”, <http://programlar.meb.gov.tr/index/index.htm>, s.1-2.

¹⁶ Bkz. MEB EARGED, *Öğrenci Merkezli Uygulama Modeli*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 2003, s. 53. Burada davranışçılığın tek “doğru/tek gerçek”, yapılandırıcılığın ise “birçok anlam ve bakış açısı”na sahip olduğu, davranışçılığın daimicilik ve esasicilik eğitim felsefesi akımlarına ama yapılandırıcılığın ilerlemecilik ve yeniden kurmacılığa dayandığı, davranışçılıkta şartlanmanın ama yapılandırıcılıkta zihinde etkinliğin önemli olduğu, davranışçılıkta öğrenenin de öğreneceği üzerinde durulurken yapılandırıcılıkta öğrencinin nasıl öğreneceği üzerinde durulduğu şeklinde bir ayrım gidilmiştir. Aynı zamanda bkz. T.C. MEB TTK, *İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi (1,2,3 sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara, 2004, s. 227-228.

1.d. ÖME: Bir bakanlık yayınında¹⁷ ayrıntılı biçimde kaleme alınan ÖME modeli, MEB tarafından yeni müfredatın üzerine kurulduğu bir model olarak gösterilmiştir. Bu modelin benimsenmesinin altında, bireye ve bireyin performansına¹⁸ yapılan vurgu yatmaktadır. MEB yetkilileri ÖME üzerinden bireye yaptığı vurguyu çoğu zaman açıkça ifade etmiş ve bireyin öne çıkarılması gerektiğini belirtmiştir.¹⁹

Bu yaklaşımla farklılıklar üzerinden düşünme becerileri gelişmiş, ezberciliğe karşı bilgi oluşturabilen, araştırmacı, takım çalışması yapabilen, teknolojiyi ve Türkçe'yi etkin biçimde kullanan, eleştirel düşünen bir insan yaratılmasını hedefleyen MEB, ÖME'yi sistemin temeline oturtmuştur. Öğretmenin, rehber konuma indirildiği ve öğrencilerine sınıfta performans gösterilerini hazırlamakla sınırlandırıldığı bir ortamda ÖME, sistemin kilidi olarak gösterilmiştir. Ne var ki, bir araştırma raporunda da²⁰ belirtildiği üzere, eski sistemdeki gibi öğretmenin merkezde olduğu ve aktaran rolünü devam ettirdiği durumlar söz konusudur. Sosyal Bilgiler müfredatında öğretmenin aktarıcı ve kontrol edici rolü, Hayat Bilgisi müfredatına göre daha da güçlenmiştir.

Öte yandan, öğrenci ya da çocuk merkezliliğinin, içerik-merkezliliğe (*content-centeredness*) ya da müfredat-merkezliliğe (*curriculum-centeredness*) karşı bir protesto olduğu bilinir. Burada çocuğun konudan daha önemli ol-

¹⁷ T.C. MEB EARGED, *Öğrenci Merkezli Eğitim Uygulama Modeli*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 2003.

¹⁸ "Performans", son yıllarda MEB'in eğitim sisteminde değişiklik açısından üzerinde en fazla durduğu kavramlardan biridir. Neoliberal iktisadi alandan devşirilen Toplam Kalite Yönetimi (TKY) çerçevesinde adları çokça geçen "kariyer", "müşteri güdümlülük", "standart", "teşvik", "ücretlendirme", "liderlik", "misyon", "vizyon", "verimlilik", "kalite", "yeterlilik", "etkililik", "profesyonellik" ile birlikte anılan "performans" kavramı, yeni müfredatla birlikte gündeme gelmiş değildir. Öğretmen performansını "ödül", "yaptırım", "ödeme", "terfi" gibi kavramlar çerçevesinde yeni bir teftiş sistemi içinde değerlendiren ve öğretmeni bir profesyonel olarak gören MEB'in konuya ilişkin bir yayını için bkz. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı EARGED, *Okulda Performans Yönetimi (Taslak)*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 2002; ayrıca eğitimde TKY'nin kullanımını ve işlevlerine ilişkin olarak bkz. T.C. MEB EARGED, *Öğrenci Merkezli Eğitim Uygulama Modeli*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 2003, s. 25-30.

¹⁹ "[B]izim eğitim sistemimiz ekonomiyi duyarlı değil, demokrasiye duyarlı değil, üretime duyarlı değil ve neticede bireyi ön plana çıkarmaya duyarlı değil. Bireyselliği ön plana çıkarmaya duyarlı değil." (Üstün Ergüder, "Her Yönüyle Yeni Müfredat", Bakan Hüseyin Çelik ile söyleşi, *Radikal*, 04.02.2005, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=126079>; "Sorunlarını etkin bir şekilde çözebilen bir birey ve bir toplum oluşturmak, eğitimin temel amaçlarından biridir. Bu nedenle programlar, sorunlarını fark eden ve çözebilen bireylerin yetişmesini ön planda tutar." Ziya Selçuk, "MEB-MÜFREDAT. Programların Yaklaşımı" http://programlar.meb.gov.tr/program_giris/yaklasim_2.htm, s. 3.

²⁰ Petek Aşkar vd., *Yeni Öğretim Programları İnceleme ve Değerlendirme Raporu*, Yayımlanmamış rapor, 30 Mayıs 2005, s. 6.

duğu iddiası yer alır. Ancak, “merkez” sözcüğünü içeren herhangi bir terim, eğitsel açıdan tehlikeli olabilir, çocukta çeşitli uyumsuzluklar yaratabilir.²¹ Bu nedenle, ÖME’de olduğu gibi, eğitim sistemini ille de bir merkez üzerinde kurmanın sakıncaları olabilir.

2-YENİ İLKÖĞRETİM MÜFREDATININ FELSEFESİ

MEB, eski eğitim sistemi ve müfredatını çeşitli noktalarda eleştirmiştir. Bu eleştiriler, gerek bilim ve eğitim dünyasında gerekse de sosyal hayatta yaşandığı iddia edilen bir takım değişimler üzerine oturtulmuştur. Bu değişimlerin meşruiyeti ve doğruluğu ise, eski bilim ve eğitim sisteminin birçok bakımdan günün ihtiyaçlarını karşılayamadığına bağlanmıştır. MEB ve TTK’nın bu bağlamdaki eleştirileri şunlardır:

2.a. “Newtoncu bilim/felsefe ve eğitim anlayışı yönetsel açıdan sorunludur”: Newton²² ve Newtoncu bilim anlayışı ve paradigması²³ aşırı determinist ve indirgemecidir. Bu bilim anlayışı çerçevesinde oluşturulan Türk eğitim sistemi, çeşitli olumsuz niteliklere (“düz”, “doğrusal”, “ezberci”, “düz mantıkçı”, “katı davranışçı”, “tekçi”, “kaba indirgemeci” vb.) bir mantığa dayandırılmıştır.²⁴ Dolayısıyla eski eğitim sistemimiz ve müfredatımız, çağdaş hayat ve bilime özgü bir takım niteliklerden (“olasılıkçılık”, “çok yönlü nedensellikçilik”, “eğilimsellik”, “akışkanlık”, “esneklik” vb.) yoksundu. Dolayısıyla, “ezberci” olarak görülen sistemin “günlük hayattan kopuk” olduğu belirtilmiştir.²⁵ Eğitimde kartezyen düşüncenin işe koşulması (bütünün parçalara ayrılarak katı bir neden-sonuç ilişkisinin kurulması vb.), eğitimde olumsuz durumlara (ezbercilik, düz düşünme, katı belirleme, öğ-

²¹ Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Harry Schofield, *The Philosophy of Education: An Introduction*, London: George Allen and Unwin Ltd., 1972, s. 56-59.

²² Son dönemde müfredat vesilesiyle eleştirilere konu olan Newton, aslında modern bilim ve dünyanın baş mimarlarından. Işık, devinim, yerçekimi, gök cisimlerinin seyrinin kestirilmesi, gezegenleri düz bir çizgide değil elips biçiminde yörüngeler üzerine oturtan kuvvet gibi birçok alandaki buluşu ile evrendeki yerimizi saptamış, bilgiyi somutlaştırmış, formüle ettiği kesin ilkelerle (Newton yasaları) modern fen ve sosyal bilim anlayışını kökten belirlemiş; bilimin olgusal olduğunu iddia etmiştir. Bu konuda kısa ve özet bir bilgi için bkz. Robert E. Lerner vd., *Western Civilizations*, Eleventh Edition, New York: W.W. Norton & Company, Inc., 1988, s. 647-648.

²³ Newtoncu paradigma, “analitik ve doğrusal düşünce ile geliştirilmiş indirgemeci bilim, yani modern bilimin oluşmasını sağlamış ve bugün modernite olarak adlandırdığımız bir Batı uygarlığı ideolojisine dönüşmüş olan paradigmalar topluluğunun adıdır.” Gediz Akdeniz, “Gizli-ortak cephe arayışı”, *Evrensel Hayat*, 22 Ağustos 2004, s. 4.

²⁴ Bkz. TTK başkanı Ziya Selçuk, MEB-MÜFREDAT, <http://programlar.meb.gov.tr/index/index.htm>, s.1.

²⁵ Bkz. TTK başkanı Ziya Selçuk, MEB-MÜFREDAT, <http://programlar.meb.gov.tr/index/index.htm>, s.1.

retmen merkezlik vb.) yol açmıştır. MEB'e göre, esnek, akışkan, eğilimsel ve değişken olması gereken eğitim sistemimiz, asıl olarak öğrencinin yukarıdan ne olduğu belirlenen davranışları değil, süreç içinde öğrencinin kendi etkinlikleriyle oluşturduğu performansını değerlendirmeli; bunun için de öğrenci merkeze alınmalı, ikili IQ mantığı yerine zekayı çoklu şekilde algılayan bir eğitim sistem ve müfredatı kurulmalıydı.²⁶

2.b. "Çağdaş gelişmeler hem felsefi hem de eğitimsel değişimler getirmiştir": Bu değişimler, gerek Milli Eğitim Bakanı gerekse diğer ilgili bakanlık birimleri tarafından çeşitli yerlerde dile getirilmiş; sözü edilen değişimler, sistematik olarak MEB'in ilgili birimlerinde hazırlanan rapor ve çalışmalarda daha ayrıntılı biçimde ortaya konulmuştur. Örneğin, ilgili bir MEB birimi tarafından sistemselsel değişimler şöyle belirlenmiştir:

Kuantum fiziği, kaos matematiği, evrimci biyoloji, sinirbilim ve sistem teorileri [gibi] çeşitli alanlarda yapılan keşifler, doğal dünya ve insanın öğrenmesi ile ilgili görüşler; hepsi mevcut düzenin büyümeye, gelişmeye ve öğrenmeye nasıl devam ettiği ile ilgili yeni ortak bir anlayış etrafında bütünleşmişlerdir.²⁷

MEB'in ilgili uzmanlık birimlerinde (EARGED gibi) temeli oluşturulan yeni ilköğretim müfredatının üzerine kurulduğu Öğrenci Merkezli Eğitim (ÖME) uygulama modeli çerçevesinde dillendirilen kamusal eğitimdeki bunalımın, ağırlıklı olarak öğrenme ve iki yeni alanın birleşiminden kaynaklandığı iddia edilmiştir. Bunlar aşağıda şöyle açıklanmıştır:

1.Evrenin mekanik bir "saat düzeneği" olduğu düşüncesinden, karmaşık koşullara uyum sağlayabilir bir sistem olduğu anlayışına doğru bir paradigmaya kayması, 2.Beynin programlanabilir bir bilgisayar, öğrenmenin de bilginin üst üste yığıldığı doğrusal bir işlem olduğu anlayışından; beynin dinamik, kendi kendini örgütleyen bir sinir ağı, öğrenmenin de doğal, etken ve karmaşık bir örüntü formüle etme olduğuna dair bir paradigma kaymasıdır.²⁸

O halde,

[K]armaşık koşullara uyum sağlayabilir bir sistem ve öğrenme teorisinin kavranması ile öğrenme ve okul eğitimi üzerine yeni düşünceler oluşmuştur. Mekanik benzetmelerin yerini, dinamik bir karşılıklı içine yerleştirilen akışkan, organik ve biyolojik bir metafor almıştır. Bunun

²⁶ Bu konuda bkz. Kemal İnal, "Yeni İlköğretim Müfredatının Felsefesi", *Zil ve Teneffüs*, Ekim 2005, Sayı: 1, s. 37-40.

²⁷ Oğuz Erbil vd., *Öğrenci Merkezli Eğitim Uygulama Modeli*, MEB EARGED, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 2004, s. 3.

²⁸ Erbil vd., *yage*, s. 3-4.

sonucunda da beyin ve öğrenme, çatışmaların olduğu, uyumlu öğrenmenin engellendiği, öğrencinin kimliğinin ve becerilerinin saptırıldığı, araştırmacı ve sorgulayıcı benliğinin neredeyse yok edildiği ortam oluşmuştur.²⁹

Dolayısıyla,

Tüm bunların sonucunda, okullaşmanın mekanik paradigmasının bütünsel, uyumlu, sistematik ve sürdürülebilir öğrenme toplumuna dönüştürülmesi kaçınılmazdır.³⁰

Bu kaçınılmazlık, öğrencilerin öğrenmelerinde daha titiz, tutarlı ve karmaşık olmayan, başkaları ile entelektüel, sosyal ve duygusal ilişkilerini arttıran, onlara uyumlu ve düşünceye dayalı bilme yolları sağlayan, iş birliğine dayalı ve dinamik bir öğrenme yaklaşımı geliştiren öğrenme ve öğretme toplumları yaratmaya ihtiyaç vardır. Risk, yenilik, deneyim ve mücadeleye meydan veren ve öğrenmeyi yeniden yönlendirip kişiselleştiren bir öğrenme kültürünün yaratılması gerekmektedir.³¹

3- MÜFREDATIN EĞİTİM FELSEFESİNDEKİ SORUNLU NOKTALAR

3.a. Yeni ilköğretim müfredatı, "pozitivist Newton paradigmasının terk edilmesi" gibi yanaltıcı sloganlarla tanıtılmıştır, ancak bu gibi ifadeler çoğu zaman "moda" olan ama bilimsel temeli olmayan ifadelerdir.³² Bu slogan ve yanaltıcı ifadelerle rağmen yeni müfredatlarda Newtonculuğa dayanan modern bilim anlayışını örnekleyen konular da bulmak mümkündür.³³

3.b. "Newton mekaniğinin ötesine geçme", "Kuantum mekanişel düşünme", "determinizmin terk edilmesi", "lineer düşüncenin terk edilmesi", "Aristo mantığı yerine bulanık mantık" gibi ifadelere, yeni müfredatla ilgili açıklama ve yayınlarda teknik anlamları hakkında verilmemiş, bu kavramlar bağlamlarından kopartılarak serbest çağrışım yöntemi ile yorumlanıp farklı

²⁹ Erbil vd. yage, s. 4.

³⁰ Erbil vd. yage, s. 4.

³¹ Erbil vd., yage, s.4.

³² Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA), "Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfredatı'nın Yenilenmesi ile ilgili TÜBA'nın Görüşü", http://www.tuba.gov.tr/habergoster.php?haber=akademi-haber_14, s. 2.

³³ Örneğin, modern bilime özgü evrimci anlayış, Hayat Bilgisi müfredatında "Neden-Sonuç" başlığı altında şöyle ifade edilmiştir: "Maddelerde ve canlılarda meydana gelen değişikliklerin kökeni, genellikle belli bir nedene kadar izlenebildiğini fark etme (Örneğin; bir cismin hareket etmesinin nedeni, o cismin itilmesi veya çekilmesi gibi bir nedene bağlıdır vb.)", T.C. MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, *İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi (1,2,3. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara, 2004, s. 22.

gündemlerin hizmetine koşulmuştur.³⁴ Zaman zaman konuyla ilgili kavram ve teoriler, sanki birbirlerinin karşıtıymış gibi ele alınmışlardır. Örneğin, popüler dilde “kaos” diye tabir edilen bir tür “kestirilemezlik”, Newton mekaniğinin dışında ya da onu yadsıyan bir gelişme değildir.

Halbuki, kuvantum mekaniği, salt bilinemezliğe işaret etmek yerine, Newton’un hareket denklemlerinin geçerliliğini yitirdiği yerde onu tamamlayan, bilme yöntemlerimizi genişleten ve Newtoncul mekaniğin omuzları üzerinde yükselen bir yapıdır. Bu son özelliği ile de [kuvantum mekaniği], bir yandan klasik mekanikle bilimsel bir bütünlüğü ve sürekliliği paylaşan, aynı disiplin içinde, aynı akademik ortamlarda öğretilen bir kuram, öbür yandan da yepyeni gözlemsel ve deneysel olanaklar sonucunda sadece fizik, kimya değil, moleküler biyolojinin de giderek daha vazgeçilmez olarak başvurduğu bir yöntemdir.³⁵

Öte yandan Kuantum paradigması, Newtoncu paradigma ailesinin hiçbir üyesini reddetmez. “Aksine bunların atomik yapıda da doğru olduğunu kanıtlamaya çalışarak modernitenin doğruluğunu savunur. Ancak atomda elektron nerede açmazını, ‘Atomu anlamak için elektronun nerede olduğunu bilmek gerekmez’ paradigması ile aşar. Bu da belirsizlik ilkesini ve olasılığı beraberinde getirir.”³⁶ Kuantum mekaniği ve felsefesine atfen neden-sonuç ilişkisinin olmadığı, her şeyin kendiliğinden, rastlantısal ve aniden oluşup bittiği, hiçbir şeyde kesinlikten bahsedilemeyeceği söylenemez.

3.c. Postmodernizmin bilgi teorisi olarak görülen ve Davranışçılık ile Bilişsel Pedagoji’nin eleştirisi üzerine kurulan İnşacılık (Oluşturmacılık), dış gerçekliği öznel bakış açıları, eylemler ve kavramlarla üretilmiş bir oluşturma olduğunu iddia ederek ampirizm ve pozitivizme karşı bir konum alır.³⁷ İnşacıardan, eleştirel pedagojiden olduğu gibi çok-kültürlülük ve liberal söylemlerden beslenenler vardır.³⁸ Dolayısıyla, oldukça farklı görüşlere kaynaklık eden ve öznel görüşlere kapı aralayan İnşacılık felsefesinin yeni müfredatlarda temel alınması, çok çeşitli anlaşmazlık ve tartışmalara mahal verebilir.

3.d. Ezberciliğe son verme, bağımsız düşünebilme, öğrenmeyi öğrenme ve araştırma-muhakeme yetilerini geliştirme adına davranışçı ekolden inşacı

³⁴ Ayşe Erzan, “Bilimden Kaçış mı?”, http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=r2&haber_no=168.

³⁵ Erzan, yağm.

³⁶ Akdeniz, yağm, s.4.

³⁷ Muhsin Hesapçioğlu, “Türk Eğitim Sistemi’nde Paradigma Değişikliği: Davranışçılıktan Oluşturmacılığa Geçiş”, *arteğitim*, Ocak 2005, s.25.

³⁸ Bekir Gür, “Süslü Kelimeler Ağında Eğitim Tartışmaları”, *Yarın*, Kasım 2004, yıl: 3, sayı: 31, s. 50-1.

eğitim felsefesine geçildiği iddia edilmesine³⁹ rağmen yeni ilköğretim müfredatı ve ona göre yazılan ders kitaplarında davranışçı ekole özgü eski didaktik anlayışın sürdürüldüğü, kitapların inşacı çerçevede beceri geliştirmekten ziyade değer ve tutum geliştirmeye ağırlık verdiği ve sonuç olarak davranışçı ekole daha yakın durduğu görülmektedir. Örneğin, yeni sosyal bilgiler müfredatında milliyetçi yaklaşım eskisi gibi yer almaktadır. Yeni müfredata 12 Eylül döneminin "Atatürkçülük" konuları tek tek monte edilmiş ki bu tür konu ve yaklaşımların inşacılıkla da pek bir ilgisi yoktur.⁴⁰

3.e. Yeni müfredatlarda, tüm *barış* söylemlerine rağmen hâlâ savaşı kutlayan bir zihniyetin varlığını görmek mümkündür.⁴¹

3.f. Yeni müfredatta "bir yanda öğrencinin özgürlüğü, yaratıcılığı, kendi başına karar verme yeteneği vurgulanırken, diğer yanda davranışçı paradigmanın buna izin verip vermediği sorgulanmamış."⁴²

3.g. İnşacılığın tam karşısında yer alan Özcülük (*Essentialist*) ekolüne⁴³ özgü değer eğitimi/aktarımı, karakter biçimlendirme gibi boyutları da yeni müfredata ilişkin resmi yayınlarda görmek mümkündür: "Programlar, sağlıklı, mutlu ve sürekli gelişen bir toplum oluşturma yolunun, bireylerin iyi özelliklerini artırmaktan geçtiğini kabul eder. İyi karaktere sahip olmayı, sözü edilen iyi özelliklerin önemli bir parçası olarak görür. Bu nedenle hem bi-

³⁹ Bkz. TTK başkanı Ziya Selçuk, MEB-MÜFREDAT, <http://programlar.meb.gov.tr/index/index.htm>, s. 3.

⁴⁰ Dilara Kahyaoğlu, "Yeni Sosyal Bilgiler programları. Değişen bir şey var mı?", *Evrensel Kültür*, Ekim 2005, sayı: 166, s. 74-75.

⁴¹ Örneğin bkz. Türk ve Yunan orduları arasında yapılan Sakarya Meydan Muharebesi'nin kazanılmasında Mustafa Kemal'in rolü anlatılırken her iki ordunun askeri mühimmatı (er, tüfek, makineli tüfek, top, hayvan, uçak) tek tek rakamlarla verilmiş. T.C. MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (4-5. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara, 2004, s. 155-157.

⁴² Muhsin Hesapçıoğlu, "Türk Eğitim Sistemi'nde Paradigma Değişikliği. Davranışlıktan Oluşturmacılığa Geçiş", *arteğitim*, Ocak 2005, s. 25.

⁴³ Özcülük ya da *Essentialism*, eğitimin, geçmişte yararlı/kullanışlı olan ve gelecekte de yararlı olarak kalacak olan temel (*basic*) beceri, sanat ve bilimlerin uygun biçimde öğretilmesi gerektiğini öne süren bir teoridir. Özcülere göre, formel eğitimin ilk işlevi, kültürün temel unsurlarını (*essentials*) muhafaza etmek ve nakletmektir. Özcü eğitim perspektifinde tercih, öncelikle sosyal ve kültürel düzeni sağlamaktır. Okul, aslı rolü olan kültürel iletici rolünü oynarken, temel kültürel öğeleri tanımlar ve devam ettirir. Özcüler, Konservatiflerin yenilik ve değişime karşı olan kaygılarını paylaşırlar. Ve okulların müfredat ve eğitimsel yenilikler gibi konularda deneysel laboratuvarlar olarak kullanılmasına karşı çıkar; öğretmenin akademik bir otorite figürü olmasını savunurlar. Gerald L. Guttek, *Philosophical and Ideological Perspectives on Education*, Massachusetts: Allyn and Bacon, 1988, s. 256-269. Bu konuda daha geniş bilgi şu yapıtta bulunabilir: Theodore Brameld, *Patterns of Educational Philosophy*, New York: Rinehart and Winston, Inc., 1971, s. 181-260.

reyin hem de toplumun gelişimi ve mutluluğu açısından karakter eğitime önem verir.”⁴⁴ Özcülük ekolüne özgü “değerlerin kuşaklar arası intikali” mantığını yeni müfredat tasarımında açıkça görmek mümkündür: “Eğitimin en önemli fonksiyonu kültürel değerlerin korunup geliştirilmesidir ... millletin tümüne mâl olmuş veya bölgesel nitelikteki törel/ahlaki ve estetik değerler programların önemli bir boyutunu kapsar.”⁴⁵

4- MÜFREDATIN ARDINDAKİ FELSEFENİN ELEŞTİRİSİ

4.a. İdealizm: Müfredatta, onca bilimsel bir söylem kullanılmasına rağmen yer yer idealist ve tartışmalı bir bakış açısının varlığını görmek mümkündür. Örneğin, önemli olan, “her bireyin yaratılıştan mükemmel olduğu mesajının verilmesidir”⁴⁶ ve “Arkadaşları ile farklılıkların doğal olduğunu kabul eder”⁴⁷ gibi ifadeler son derece göreceli bir nitelik arz eder. İlk cümle açısından şu söylenebilir: Bireyin yaratılıştan (doğumdan) mükemmel olduğunu ya da olmadığını bilmek mümkün değildir. Her insan dünyaya/hayata, mutlaka sosyalleştirilmesi-büyütülüp yetiştirilmesi-gereken, yani bilgi kadar değerler de yüklenmesi gereken bir varlık olarak gelir. İkinci cümle içinse: Fiziki/biyolojik özellikler dışındaki hemen her türlü farklılık sonradan oluşur ve doğal değil, sosyal bir özellik gösterir. Örneğin, sınıfsal köken, ırksal konum ve statü gibi farklılıklar, toplum içinde insanlar arasındaki çeşitli ayrıcalık ve ayrımcılıkların eşitsiz dağılımı sonucunda ortaya çıkar.

4.b. Neoliberalizm: Neoliberalizm, yeni müfredatta çoğu zaman birey tanımını ve ulaşılabilecek hedefler anlatılırken kişinin iktisadi girişimci bir rolde tanımlanmasıyla yer almıştır. Küreselleşen bir dünyaya bireyin girişimci bir ruhla ayak uydurması istenirken⁴⁸ öğrenci-çocuğa gösterilen hedef, tümüyle

---

⁴⁴Ziya Selçuk, “MEB-MÜFREDAT. Programların Yaklaşımı” http://programlar.meb.gov.tr/program_giris/yaklasim_2.htm, s. 2.

⁴⁵Ziya Selçuk, “MEB-MÜFREDAT. Programların Yaklaşımı” http://programlar.meb.gov.tr/program_giris/yaklasim_2.htm, s. 5. Bu yaklaşıma ilişkin örnekleri müfredatlarda da görmek mümkündür. Örneğin bkz, T.C. MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (4-5. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara, 2004, s. 152-160, 399-405.

⁴⁶Ziya Selçuk, “MEB-MÜFREDAT. Programların Yaklaşımı” http://programlar.meb.gov.tr/program_giris/yaklasim_2.htm, s. 3.

⁴⁷T.C. MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, *İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi (1,2,3. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara, 2004, s. 46.

⁴⁸Ziya Selçuk, “MEB-MÜFREDAT, Programların Yaklaşımı” http://programlar.meb.gov.tr/program_giris/yaklasim_2.htm, s. 4. Örneğin, Sosyal Bilgiler dersi müfredatında “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı altında öğrencilerden yeni bir ürün tasarlayarak bunu nasıl pazarlayacaklarını gösteren bir proje hazırlamaları, bu projeyi hazırlarken tasarlayacakları yeni ürünü nasıl pazarlayacaklarına dair projeler üretmeleri (ürünün ambalajlanması, paketlenmesi, satışa sunulması, reklam kampanyalarının yapılması vb.), projelerin sınıfta diğer öğrencilere

iş hayatının asli aktörleri olan yetişkin düşünce ve uygulama kalıplarına ilişkindir: "Girişimci insanlar ülke ekonomisinde önemli roller üstlenir ve yeni dünya koşullarında girişimci insanlara talep eskisinden çok daha fazladır. Bu nedenle programlar öğrencilerin girişimci bir ruhla yetişmesini önemser, bunun için gerekli önlemleri alır."⁴⁹ Sınıf içi bazı çalışma ve etkinlikleri üretime yönlendiren yeni müfredat, bu yönüyle neoliberal bir mantık içinde yer almaktadır. Girişimcilik, adeta sosyal hayatın temel saiki gibi görülmekte, tümünden iktisadi alana indirgenen bir davranış düzeyinden kalkılarak bir *homo economicus* modeli oluşturulmaya çalışılırken konuya ilişkin öğretilecek beceriler ayrıntılı olarak tanımlanmaktadır:

Girişimcilik; sosyal ilişkilerde, iletişimde, iş dünyasında ve benzeri alanlarda gerekli ve etkili davranışları uygun bir şekilde ve uygun zamanda ortaya koymak veya talep görebilecek bir ürünü veya hizmeti daha iyi üretebilmek ya da pazarlayabilmek amacıyla yeni bir sistem kurmak için gerekli olan becerilerdir. Girişimcilik; empati kurma, insan ilişkilerinde uyumlu davranışları gösterebilme, plan yapma, planlarını uygulayabilme, risk alma; herhangi bir alanda ihtiyaç duyulabilecek bir ürünün gerekliliğini sezme, ürünü planlama, üretme, pazar araştırması yapma, pazarlayabilme gibi alt becerileri içerir.⁵⁰

4.c. Küreselleşmecilik: Küreselleşme süreci, yeni müfredatlar açısından çelişkili bir bakış açısına konu olmaktadır. Şöyle ki küreselleşme, bir yandan onsuz olmaz bir süreç olarak görülmüş, pozitif olarak ele alınmış ve çağdaşlaşmanın gereği olarak sunulmuş; ama öte yandan da bayrak direği benzetmesi altında ilköğretim kademesine-bayrak direğinin altı, yani milli direnç hatlarının oluşturulacağı kısma-karşı bir tehdit olarak lanse edilmiştir. Ulusaldan evrensele gitme kaygısı – Atatürk'e atfedilen formül – müfredatlarda da ifade edilirken evrensellik ile küresellik, evrensel ile kürselleşmeci değerler aynı kalıbın içine sokulmuş; küreselleşmeci şirket bakış açısı ile yerelci ulus-devlet modeli yaklaşımının harmanlanmasına dayanan bir model öngörülmüştür. Müfredatlarda hem Atatürk'e atfen ulus-devlet modeli hem de bir küreselleşme modeli olan AB programı, referans noktaları olarak alınmıştır:

---

sunulması (pazarda satma, kermese/fuara götürülmesi, kapı kapı gezerek satılması, broşür hazırlayıp satılması) ve sınıfta projelerini sunarken öğrenci tarafından arkadaşlarının müşteri gibi görülerek ürünü pazarlamaları istenmektedir. T.C. MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (4-5. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara, 2004, s. 364.

⁴⁹Ziya Selçuk, "MEB-MÜFREDAT, Programların Yaklaşımı" http://programlar.meb.gov.tr/program_giris/yaklasim_2.htm, s. 4.

⁵⁰Ziya Selçuk, "MEB-MÜFREDAT, Programların Yaklaşımı" http://programlar.meb.gov.tr/program_giris/yaklasim_2.htm, s. 11.

Yeni öğretim programları ülkemizin tarihsel, kültürel, sosyal, ahlaki birikimini ve katılımını motivasyon kaynağı olarak görür ve Atatürk'ün kurduğu Türkiye Cumhuriyeti projesinin gelişerek devamlılığı ilkesini birinci referans noktası olarak ele alır.

Türkiye, Avrupa Birliğine üye olmayı hedefleyen, bunu bir millet projesi olarak ele alan, bu konuda gerekli kanunları çıkaran ve adımları atan ülke olarak tüm çalışmalarını ve çabasını bu doğrultuda yönlendirmiştir. Bu nedenle yeni öğretim programları, üçüncü referans noktası olarak, Avrupa Birliği normlarını, hedeflerini ve eğitim anlayışını kabul eder.⁵¹

4.d. Bireycilik: Yeni müfredat, birçok yönüyle sosyal değil bireycidir, çünkü neredeyse tümüyle bireyin özelliklerini öne çıkarmaktadır. "Türkçe'yi doğru ve etkin kullanan", "girişimci ve sorun çözen", "bilimsel düşünen", "anlayan", "araştıran", "eleştiren", "sorgulayan" ve "yorumlayan", "çevresiyle uyumlu, kişiliği gelişmiş," "bilgi üreten ve geleceğine yön veren", "kendisi ile barışık"⁵² olarak tasarlanan yeni bir birey tipi ile adeta bir "süper birey" tasarımı çizilmiştir. Müfredatlarda vurgu, ÖME modelinden olsa gerek, neredeyse sadece bireydir. Toplum, bu bağlamda sanki birey dolayısıyla var olabilmekte; sosyal ilişkilerin yapılaşması, neredeyse bireyin okulda etkinlikler aracılığıyla kazanacağı becerilere bağlanmaktadır.

4.e. Katılım: Bir yandan müfredat çalışmasına başlarken uygulamacıların görüşlerinin öne çıkarılacağı ilkesi savunulmuş,⁵³ öte yandan da yeni müfredatla birlikte öğrenci merkezli eğitim sistemine geçildiği belirtilerek sistemdeki temel uygulayıcı olan öğretmenin rolünü asgariye indirgeyen, onu rehberlik ile sınırlayan ve sistemde tali duruma getiren bir durum yaratılmaya çalışılmıştır.

5- MÜFREDATIN UYGULANMASI BOYUTUYLA İLGİLİ SORUNLAR

5.a. Okullara giriş sınavları kaldırılmadığı süreci ezbercilik de sürecektir.⁵⁴ Dolayısıyla, okullara giriş sınavları aynı kaldığı sürece yeni ilköğretim müfredatıyla farklı tema ve becerilerin öğretilmesi ve farklı bir ölçme-değerlendirme sisteminin uygulanmasının bir yararı olmayabilecektir. Yeni müf-

⁵¹ Ziya Selçuk, "MEB-MÜFREDAT, Programların Geliştirilmesini Gerekli Kılan Nedenler" http://programlar.meb.gov.tr/program_giris/yaklasim_2.htm, s.

⁵² Ziya Selçuk, "MEB-MÜFREDAT, Uygulanan Programlar ile Taslak Programların Karşılaştırılması", <http://programlar.meb.gov.tr/index/index.htm>, s. 1.

⁵³ Bkz. TTK başkanı Ziya Selçuk, "MEB-MÜFREDAT" <http://programlar.meb.gov.tr/index/index.htm>, s. 3.

⁵⁴ Rifat Okçabol, "Sınavla ezberden kurtulamayız", *Evrensel Hayat*, 22 Ağustos 2004, s. 4.

redada göre ÖME temelinde yetiştirilen öğrenciler, ileride okudukları konu ve yaptıkları etkinliklerle ilgili olmayan bir sınav sistemiyle karşılaşacaklardır

5.b. Yeni müfredatta ölçme ve değerlendirme sorunu vardır. Ölçme ve değerlendirme anlayışında sonuca dayalı bir anlayış yerine süreci de değerlendiren bir anlayışa geçildiği ifade edilmiştir. Sürecin nasıl, hangi çerçevede ve hangi araçlarla ölçülüp değerlendirileceği belirsizdir. Kaldı ki, Türkiye’de lise/üniversite sınavlarında süreç değil sonuç, o da sadece sınav mekanizmasıyla ölçülmekte; sınav dışında ortaya konulan değerlendirmeler dikkate alınmaktadır. TTK başkanı Selçuk’un ifade ettiği “otantik ölçme-değerlendirme” kavramının ne olduğu, günümüz eğitim bilimler ve ölçme-değerlendirme alanındaki rol ve işlevi belli değildir.

“Performans değerlendirme, öğrencilerin, öğrenme türleri gibi bireysel özellikleri dikkate alınarak bunları eyleme dönüştürmelerini sağlayacak durum ve ödevler olarak” tanımlanmış ve performans değerlendirmeye öğrencinin günlük yaşamdaki problemleri nasıl çözeceği ve problem çözmek için sahip olduğu bilgi ve becerileri nasıl kullanacağı⁵⁵ belirtilmesine karşın öğrenci performanslarının hangi kriterler çerçevesinde ölçülüp değerlendirileceği sorusu yanıtız kalmıştır. Performansın somut bir ürünle sonuçlanacağı ama ürünün nasıl değerlendirileceği belirsizdir. Performans değerlendirmeyle öğrencinin yeni bilgiyi nasıl yapılandıracağı da açık değildir. “Performans ödevlerinde, tek bir cevap yoktur. Ödevi tanımlamak için değişik yollar bulunmaktadır. Bu nedenle iyi tanımlanmış bir ölçütle değerlendirilmelidir.” denilmekte fakat farklı yanıtların hepsinin de doğru kabul edilmesi durumunda “doğru”nun ölçütünün belirsizleşeceği göz ardı edilmektedir. Başarılı bir değerlendirme yapmak için her bir performans ödevinin bir derecelene ölçüğü (*rubric*) ile eşleştirilmesi gerektiği belirtilmekte ancak bu ölçüğün her durum için kullanılıp kullanılmayacağı söylenmemektedir.

5.c. Bakanlığın yeni müfredatla yetiştirmek istediği “iyi birey, iyi insan, iyi yurttaş” formülü, “iyi” kavramının göreceli olmasından dolayı sorunludur. “İyi” kavramı, herkese göre aynı şekilde kolayca tanımlanabilecek, evrensel standart ve ölçülere sokulabilecek derecede bir nitelik arz etmez. Herkesin “iyi” si kendine göredir.

5.d. Yeni müfredatın başarıyla uygulanması, okulda çeşitli altyapı hizmet ve birimlerinin (laboratuvar, kütüphane, rehberlik, ölçme ve değerlendirme, program geliştirme, materyal hazırlama, psikolojik danışmanlık gibi birimler, İnternet erişimli bilgisayar vb.) kurulmasını gerektirmektedir. Oysa bu

⁵⁵ T.C. MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (4-5. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara, 2004, s. 111.

olanaklara sahip olmayan okul ve öğrenciler, sistemin eşitsizlikçi yapısından olumsuz biçimde etkilenmeye devam edeceklerdir. Öte yandan, yaratıcı drama, film izleme, benzetim (simülasyon), mikro öğretim, bilgisayarlı eğitim, gezi ve inceleme gibi öğretim tekniklerinden mahrum olan okulların bu müfredatı nasıl uygulayacağı belirsizdir.

5.e. Yeni ilköğretim müfredatında benimsenen yeni öğretim ilke ve yöntemleri, yaklaşım ve felsefe(ler), amaç ve kazanımlar ile mevcut öğretmenlerin bilgi, değer ve yetiştirme/yöntem biçimlerinin arasında ciddi çelişki, açıklık ve boşluklar oluşabilir. Öğretmen-merkezli bir sistemle yetişen yüz binlerce öğretmenin öğrenci-merkezli sisteme nasıl uyum sağlayacağı belirsizdir.⁵⁶

5.f. Yeni ilköğretim müfredatı, çok sayıda beceri, tema, kişisel nitelik, ara disiplin vb. ile doldurulmuş ki ilkokul çağındaki çocuklardan beklenen nitelikler (girişimcilik, cesaret ve meydan okuma, bilinçli tüketici olma, özyönetim, kariyer planlama ve kariyer bilinci geliştirme, risk alma vb.), çocukların gelişim düzeylerinin çok üstündedir.

6. SONUÇ

Yeni ilköğretim müfredatı, neoliberal ekonomi politikalarının bir sonucu ve gereği olarak ortaya çıkmıştır.⁵⁷ Bu nedenle yeni ilköğretim müfredatı, neoliberal eğitim yaklaşımı içinde değerlendirilmelidir. Neoliberal koşullarda eğitim, ekmek ve araba misali, iş dünyasının değerler, yöntem ve metaforlarının egemen olduğu pazarlanabilir bir mal haline gelmekle kalmaz; fakat sonuçları da standartlaştırılmış "performans göstergeleri"ne indirgenmek zorunda kalır.⁵⁸ Bu açıdan yeni ilköğretim müfredatında öğrenci-bireyin etkinlikler ile performanslarına aşırı vurgu yapılması, beklendiği gibi çeşitlilik, zenginlik ve farklılıkları değil, standartlaştırılmış performans gösterilerini ortaya çıkarabilir. Yeni müfredatla birlikte, standart, merkezci, indirgemeci ve tek doğrucu olarak görülen Newtoncu bilim yerine farklı, görelî, eğilimsel, olasılıkçı ve akışkan (kaotik) olarak görülen Kuantum felsefesinin gündeme getirilmesi, eski standartlara yeni standartlar getirmenin dışında bir sonuç üretmeyebilir. Nihayetinde kültürümüzün bazı olumsuz geleneksel alışkanlıkları, hem birey hem de toplum bazında yeniden üretilmeye devam edilmektedir.

⁵⁶ Kemal İnal, "Neoliberal Eğitim ve Yeni Müfredatın Eleştirisi", Yayınlanmamış makale, s. 15.

⁵⁷ İnal, "Neoliberal Eğitim", s.1.

⁵⁸ Michael Apple, *Neoliberalizm ve Eğitim Politikaları Üzerine Eleştirel Yazılar*, Çev. Fatma Gök vd., Ankara: Eğitim Sen yay., 2004, 160.

Kuşkusuz, Kuantum paradigmasına ilişkin tartışmalar, postmodernizm tartışmalarına meydan vererek bir bakıma modernitenin sınırlarının ortaya çıkmasını da sağlamıştır. Ancak, postmodernist bazı teori, yaklaşım ve görüşlerin eğitim sistemlerinde yer alması, o kadar da kolay uygulamalarla gerçekleştirilecek bir mahiyet arz etmez. Elbette değişimler takip edilmeli, paradigmalarda arasındaki mücadelenin sonuçları izlenmelidir. Ne var ki, bu sürecin izlenmesi ve 'milli eğitim sistemleri'ne taşınmasında birçok sorunun ortaya çıkabileceği de göz ardı edilmemelidir. Örneğin Bakan Çelik, bir konuşmasında⁵⁹ dünyada eğitimle ilgili paradigmanın değiştiğinden söz etmiştir. Paradigmatik değişikliğin ne olduğu, ne yeni müfredata ilişkin ön belgelerden ne de müfredatların kendisinden gayet açık biçimde anlaşılacaktır. Özgün bir yaklaşıma karşıt bir biçimde yan yana gelmesi sorunlu olan felsefi (Özcülük-İnşacılık, Davranışçılık-İnşacılık), siyasal/iktisadi (Ulus-devlet/ Milliyetçilik-Küresel şirketler/Küreselleşmecilik), sosyal (bireycilik-cemaatçilik) yaklaşımlar bir arada kullanılmış, eklektik⁶⁰ katı bir program ortaya çıkarılmıştır. Öğretim kademelerinin bayrak direği benzetmesi üzerinden sistemin temelini "milli direnç hatları" boyunca kurulacağı ama "küresel tehditler" alanı içinde gösterilen yüksek öğretimin evrensel savrulma alanı olarak görülmesi, II. Meşrutiyet döneminde bolca söz edilen eski ama kısır bir tartışmayı (yerel-kozmpolit) yeniden gündeme getirmektedir. Küreselleşmenin ehilleştirilebilir/ evcilleştirilebilir bir vahşi hayvan gibi görülmesi, bu kapitalist sürecin hangi noktalarının iyi, yararlı ve işe yarar olduğu sorununa bir yanıt niteliği taşımamaktadır. Tabiri caizse, eklektik bir bakış açısıyla kaleme alınan yeni müfredatta geleneksel ve çağdaş olan hemen her şey yan yana yer almaktadır: Cemaatçilik, bireycilik, demokrasi, insan hakları, ulus-devlet, küreselleşme, neoliberalizm, özcülük, davranışçılık, inşacılık, Newtoncu modern bilim anlayışı, Newtonculuğun eleştirisi, Kuantum felsefesi, Kuantumcu öğrenme, teknoloji fetişizmi.⁶¹

⁵⁹ Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik'in 11 Ağustos 2004 tarihinde Kabataş Erkek Lisesi'nde ilköğretim müfredatı ile ilgili yaptığı konuşma, <http://www.ttkb.gov.tr/index1024html>, s. 3.

⁶⁰ Zaten bu bağlamda yeni müfredatta "ulus-devletin "standart" müfredat anlayışı ile "farklılıkçı" küreselleşmeci anlayışın bir sentezini yapma arayışı söz konusudur." Kemal İnal, "Yeni ilköğretim müfredatının felsefesi", *Zil ve Teneffüs*, Ekim 2005, sayı:1, s. 37.

⁶¹ Son yıllarda MEB'de eğitimdeki sorunun ileri eğitim teknolojisi ile çözüleceği sanısı yerleşmiştir. Örneğin, AKP öncesi hükümetin Milli Eğitim Bakanı olan Metin Bostancıoğlu, "eğitimin, bireyleri çağdaş anlamda evrensel dünya vatandaşlığına ulaştırabilmesi için;...bilgisayar teknolojisine hakim, çağdaş teknoloji ve ürünlerini yaşamın her aşamasında kullanabilen...bireylerin yetiştirilmesi" gerektiğini belirtirken bu durumu belirtmektedir. Bkz. T.C. MEB EARGED, *Eğitim Teknolojisi Kılavuzu*, Ankara, 1999, s. I.

Yeni ilköğretim müfredatıyla insan modelinin de değişeceği belirtilmiştir. "İyi birey, iyi insan ve iyi vatandaş" formülü altında temellendirilen yeni insan modeli, ahlakî açıdan değil, eğitim ile küresel şartlara uyarlanmada gereken nitelikler-problem çözen, eleştirel ve yaratıcı düşünen, araştırıp sorgulayan, Türkçe'yi doğru ve etkin kullanan, girişimci, iletişim becerileri gelişmiş vb. çerçevesinde tanımlanmıştır.⁶² Bu da müfredatlara sinen eklektik bir bakış açısının ürünüdür. Öte yandan yeni ilköğretim müfredatıyla "performans ödevleri" üzerinden pratik etkinliklere dayalı bir eğitim ortamının kutsanması görülmekte; buradan kalkılarak ezbercilik, teoriklik, aktarımcılık gibi eleştiriler altında entelektüel boyut küçümsenmektedir.

O halde, yapılması gereken, "demokratik müfredat"ın oluşturulmasıdır. Demokratik müfredat, geniş bir bilgi ölçeğine erişimini ve farklı düşüncelere sahip olanların kendi görüşlerinin duyulması hakkına sahip olmasını sağlar.⁶³ Eskisinden farklı bir bakış açısıyla yazıldığı iddia edilen yeni ilköğretim müfredatında, aslında "farklılık" çoğu zaman kuru bir söylem halinde kalmıştır. Bu nedenle böylesi eklektik bir müfredatın başarıya ulaşması zor görünmektedir.

---

⁶² Bahar Atakan, "İyi birey, insan ve vatandaş yetişecek", *Milliyet*, 16 Eylül 2004.

⁶³ James A. Beane and Michael W. Apple, "The Case for Democratic Schools", James A. Beane and Michael W. Apple (eds.) *Democratic Schools*, ASCD, Alexandria, 1995, s. 13.